

Rekommendationer om processen för ansökan om ställning som studentkår

SFS

Rekommendationer om processen för ansökan om ställning som studentkår

Dessa rekommendationer är framtagna av Sveriges förenade studentkårer (SFS). De består dels av förslag om hur lärosäten bör organisera ansökningsprocessen om ställning som studentkår, dels ett antal föreslagna tolkningar av bestämmelserna i de författningstexter som reglerar kårstatusprocessen: 4 kap 8-14 §§ högskolelagen och 3-6 §§ studentkårsförordningen.

1. Till vem rekommendationerna riktar sig

Rekommendationerna vänder sig till lärosäten och studentsammanslutningar som arbetar med kårstatusprocessen. De vänder sig både till statliga lärosäten och enskilda utbildningsanordnare, samt därtill anslutna studentsammanslutningar, dock på något olika premisser.

Rekommendationerna beskriver den process som i mångt och mycket är reglerad för statliga lärosäten genom högskolelagen och studentkårsförordningen. Utöver en beskrivning av lagstiftningen och vissa förslag på tolkningar, så innehåller rekommendationerna även vissa tillägg som är frivilliga även för de statliga lärosäten och därvid knutna studentsammanslutningar som omfattas av lagstiftningen.

Den lagstiftning som rör kårstatusprocessen omfattar inte enskilda utbildningsanordnare. SFS rekommenderar att enskilda utbildningsanordnare följer samma regler på frivillig basis, om inte lärosätet och de lokala studerandeorganisationerna är överens om någonting annat.

2. Förslag till ansökningsprocess

2.1 Information om kårstatusprocessen

Lärosätet bör publicera information om ansökningsförfarandet och villkor för att beviljas ställning som studentkår minst 6 månader innan ansökningsperioden öppnar. Det bör framgå när, hur och vart ansökan ska skickas.

2.2 Ansökningsperioden

Det bör vara öppet att inkomma med ansökan om ställning som studentkår under en period om minst 14 dagar. Ansökningsperioden bör öppna högst 6 månader innan beslutet om ställning som studentkår ska börjar gälla.

2.3 Ansökan

Lärosätet bör i ansökan begära in de handlingar som nödvändiga för att avgöra om en sammanslutning efterlever kraven i 9–14 §§ 4 kap HL:

- kopia av sammanslutningens stadgar, samt

- information om medlemstal.

Lärosätet kan också begära in:

- förteckning över medlemmar (utdrag ur medlemsregister).
- i förekommande fall föregående års verksamhetsberättelse, samt
- i förekommande fall föregående års bokslut.

Därtill ska lärosätet ta ställning till de övriga handlingar som sammanslutningen önskar åberopa.

De medlemstal och andra uppgifter som ansökan ska innehålla, bör avse antalet medlemmar den sista dagen i månaden innan ansökningsperioden öppnar. Föregående års verksamhetsberättelse och bokslut, bör avse de handlingar som behandlats vid sammanslutningens senaste årsmöte eller motsvarande.

2.4 Beslut

Beslut om ställning som studentkår bör fattas minst 3 månader innan det börjar gälla.

När beslutet meddelas ska det framgå att det kan överklagas till Överklagandenämnden för högskolan.

2.5 Giltighetstid

Beslutet om ställning som studentkår bör gälla under en 3-årsperiod. I händelse av att ett beslut om ställning som studentkår återkallas och en extra ansökningsprocess behöver genomföras som avviker från den ordinarie tidsplanen, så bör det nya beslutet gälla för den tid som återstår av den ursprungliga 3-årsperioden.

3. Rekommenderade tolkningar

3.1 Högskolelagen

...

4 kap Studenterna

...

8 § En högskola ska på ansökan besluta att en sammanslutning av studenter vid högskolan får ställning som studentkår för en viss tid, om sammanslutningen uppfyller de krav som ställs i 9-14 §§.

9 § En studentkår ska ha som huvudsakligt syfte att bevaka och medverka i utvecklingen av utbildningen och förutsättningarna för studier vid högskolan.

Kommentar:

Sammanslutningens syfte ska framgå av stadgarn. Lärosätet bör inte väga in andra faktorer än stadgarn när de bedömer sammanslutningens syfte.

Syftesparagrafen behöver inte ordagrant motsvara lagtexten. Andra formuleringar kan exempelvis vara:

- XXX ändamål är att tillvarata, främja och bevaka sina representerade studenters intressen i utbildnings- och studiesociala frågor.
- XXX har till syfte att främja studier och vad som därmed äger sammanhang.
- Att organisera XXX studenter i utbildningspolitiska och studiesociala frågor

10 § Verksamhetsområdet för en studentkår får inte täcka mer än en högskola och ska sammanfalla med minst en organisatorisk eller geografiskt avgränsad del av högskolan.

Kommentar:

Det finns flera olika möjliga indelningar som en sammanslutning kan ansöka om ställning som studentkår för:

- hela högskolan
- en organisatorisk del av högskolan,
- flera organisatoriska delar av högskolan
- en geografiskt avgränsad del av högskolan,
- flera geografiskt avgränsade delar av högskolan, och
- en eller flera organisatoriskt avgränsade delar i kombination med en eller fler geografiskt avgränsade delar av högskolan.

Verksamhetsområdet kan inte vara större än ett lärosäte.

Vad menas med en “organisatorisk enhet”?

Det är i huvudsak upp till lärosätet att genom en arbetsordning eller andra interna styrdokument fastställa vad som är den minsta organisatoriska enheten (ÖNH reg.nr 25-257-13).

Vad menas med en “geografiskt avgränsad del”?

En geografiskt avgränsad del är en ort. Två olika adresser på samma ort är i regel inte geografiskt avgränsade delar (SOU 2008:11, s. 100 samt ÖNH reg.nr 25-257-13)

Kan en viss utbildningsnivå eller distributionsform utgöra ett eget verksamhetsområde?

Forskarutbildning kan utgöra ett eget verksamhetsområde (SFS rapport Kårstatusprocessen, s. 19)

SFS föreslår att lärosätet även ska vara öppet för andra indelningar, exempelvis att låta lärosätets distansutbildningar utgöra ett eget verksamhetsområde. Argument för detta är att distansutbildningar har vissa särdrag som gäller såväl utbildningskvalitet som arbetsmiljöfrågor, vilket kan motivera att utse särskilda studentrepresentanter och studerandeskyddsombud för dessa. Det är dock viktigt att verksamhetsområdena inte blir för fragmenterade.

Övriga kommentarer

Det verksamhetsområde som kårstatusen gäller behöver inte nödvändigtvis motsvara det område som ansökan om kårstatus gäller. Det förekommer exempelvis att en sammanslutning ansöker om kårstatus för en specifik del av lärosätet samtidigt som en annan sammanslutning ansöker om kårstatus för hela lärosätet. Det är möjligt för lärosätet att bevilja ansökan om kårstatus för det specifika verksamhetsområde till den ena sammanslutningen och ge den andra sammanslutningen kårstatus för resten av lärosätet. Verksamhetsområden kan dock inte överlappa.

11 § En studentkår ska vara demokratiskt uppbyggd och kunna representera studenterna inom kårens verksamhetsområde.

Kommentar:

Vad gäller möjligheten att **representera studenterna**, så ska detta bedömas helt och hållet utifrån antalet medlemmar inom verksamhetsområdet:

Vid en konkurrenssituation, där flera sammanslutningar gör anspråk för att få ställning som studentkår inom ett verksamhetsområde, bör det åligga universitetet eller högskolan att avgöra vilken sammanslutning som bäst representerar studenterna inom verksamhetsområdet. Denna bedömning bör grundas på de olika sammanslutningarna förankring (medlemstal) bland studenterna och inte på någon värdering av sammanslutningarnas verksamhet eller åsikter. (Frihet och inflytande, prop. 2008/09:154 s. 33)

Det är bara medlemstalet vid det berörda verksamhetsområdet som ska räknas i bedömningen. Det spelar alltså ingen roll om sammanslutningarna har medlemmar inom ett annat verksamhetsområde. (ÖNH reg.nr 44-313-315-10) , se även ÖNH beslut 2013-06-14 (reg.nr 25-242-13))

Vad gäller kravet om **demokratisk uppbyggnad** bör följande stycke vara vägledande för bedömningen:

“En studentkår ska vara demokratiskt uppbyggd. Med det avses att alla medlemmar ska ha rösträtt vid val till det högsta beslutande organet och vara valbara som ledamöter av detta organ. Vidare avses att stadgarna ska ha visst innehåll, som garanterar medlemmarna insyn och kontroll i verksamheten. Bland annat bör av stadgarna framgå hur det högsta beslutande organet utses, hur ansvarsfrihet för styrelsen ges, hur beslut fattas, hur sammanslutningen företräds, hur stadgarna kan ändras och hur sammanslutningen upplöses. Stadgarna bör vara utformade i demokratisk anda och i enlighet med god föreningspraxis. Även det faktiska arbetssättet i studentkåren bör präglas av demokrati; exempelvis ska jämställdhet eftersträvas i organisationen.” (Frihet för studenter (SOU 2008:11), s. 94)

De formella kraven återspeglas alltså i mångt och mycket av 12-13 §§.

SFS avråder lärosätet från att som ett led i beslutet om kårstatus utvärdera eller bedöma hur väl studentkårens demokratiska arbetssätt eller processer fungerar i praktiken. En dåligt fungerande demokrati får antas ge utslag i form av att studenter söker sig till andra sammanslutningar som därmed kan få högre medlemstal. Samtidigt bör det vara möjligt för andra studentkårer eller sammanslutningar att yttra sig om en sammanslutning som ansöker om ställning som studentkår inte är demokratiskt uppbyggd. Om det inkommer en framställan om att en sammanslutning inte i det faktiska arbetssättet präglas av demokrati, så bör saken värdera i ljuset av de demokrativillkor som lades fram i utredningen om demokrativillkor. Enligt utredningen ska organisationer inte anses vara demokratiska om de:

1. utövar våld, tvång eller hot eller på annat otillbörligt sätt kränker den enskildes grundläggande fri- och rättigheter,
2. diskriminerar eller på annat sätt bryter mot principen om alla människors lika värde,
3. rättfärdigar, främjar eller uppmanar till sådana ageranden som anges i 1 eller 2, eller
4. motarbetar det demokratiska styrelseskicket. (SOU 2019:39)

SFS anser att dessa kriterier är nödvändiga men inte tillräckliga villkor för att en organisation ska kunna sägas vara demokratisk. Demokrativillkoret ska behandlas som en fråga om antingen-eller och om flera sammanslutningar efterlever kravet om demokratisk uppbyggnad så ska beslutet om ställning som studentkår avgöras enbart på basis av deras medlemstal.

12 § Alla studenter inom en studentkårs verksamhetsområde ska ha rätt att vara medlemmar i kåren, om de uppfyller de krav som ställs för medlemskap i en sådan sammanslutning som avses i 8 §.

Den student som är medlem i studentkåren ska ha rösträtt vid val till studentkårens högsta beslutande organ.

Kommentar:

Alla studenter vid verksamhetsområdet ska ha rätt att vara medlem i studentkåren. Med student avses den som är antagen till och bedriver högskoleutbildning (1 kap 4 § HF),

Studentkåren har dock möjlighet att utesluta medlemmar som inte efterlever vissa villkor. Villkoren kan vara att medlemmar ska betala medlemsavgift (se Frihet och inflytande s. 56) samt respektera demokratiska värderingar och principer om allas lika värde, samt att medlemmar inte får skada, diskriminera eller trakassera andra studenter. Vad gäller det senare, så ska uteslutning ske restriktivt och skadan, diskrimineringen eller trakasserier vara återkommande och av sådan art att beteendet riskerar att hindra studentkåren att representera andra studenter eller på andra sätt hindrar studentkåren från att fullfölja sitt kärnuppdrag. (För vidare resonemang om möjligheten att utesluta medlemmar, se Kårstatusprocessen, s. 28). Kårens möjlighet att utesluta medlemmar ska framgå av stadgar eller motsvarande.

Vissa studerande uppfyller inte definitionen av en student trots att de bedriver utbildning i anslutning till verksamhetsområdet. SFS föreslår att det ska vara upp till studentkåren att avgöra huruvida dessa grupper kan vara medlemmar:

- Den som är student vid ett annat lärosäte i Sverige och deltar in utbildning inom ramen för beställd utbildning
- Uppdragsstuderande
- Utbytestudenter
- Studerade inom behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning inkl. basår

Formellt så ska dessa betraktas som stödmedlemmar (Kårstatusprocessen, s 24-27). Stödmedlemmar ska inte räknas till det medlemstal som avgör vilken kåren som har bäst möjlighet att representera studenterna vid verksamhetsområdet. Det kan därför vara en god idé för studentkåren att i sitt medlemsregister ha en notering om vilka medlemmar som är fullvärdiga respektive stödmedlemmar. Det bör dock inte finnas krav på att kåren ska göra någon åtskillnad mellan stödmedlemmar och fullvärdiga medlemmar.

13 § För en sammanslutning som avses i 8 § ska det finnas stadgar och en styrelse. Stadgarna ska ha antagits av sammanslutningens medlemmar.

I stadgarna ska följande anges:

1. sammanslutningens ändamål och verksamhetsområde,

2. vilket som är det högsta beslutande organet och hur det utses,
3. hur beslut av det högsta beslutande organet och av styrelsen fattas och ges till känna,
4. hur inträde i och utträde ur sammanslutningen sker,
5. hur ansvarsfrihet för styrelsen beviljas,
6. hur stadgarna ändras, och
7. hur sammanslutningen upplöses.

Kommentar:

Se kommentar gällande 9 §.

14 § En studentkår ska föra ett register över sina medlemmar.

Studentkåren ska årligen till högskolan redovisa sin verksamhet och hur många studenter som är medlemmar.

På begäran av högskolan ska studentkåren tillhandahålla högskolan sitt medlemsregister.

3.2 Studentkårsförordningen

Studentkårsförordningen gäller vid statliga universitet och högskolor (1 §). Nedan följer ett utdrag med de paragrafer som rör ställning som studentkår, och kommentarer.

3 § En studentsammanslutning som vill få ställning som studentkår ska ansöka om detta hos högskolan. Sammanslutningen ska till ansökan foga sina stadgar och de övriga handlingar som sammanslutningen vill åberopa i ärendet.

Kommentar:

Det kan vara motiverat att lärosätet begär vissa handlingar utöver stadgar: medlemstal, utdrag ur medlemsregister samt i förekommande fall föregående års verksamhetsberättelse och bokslut.

Lärosätet bör varken vid ansökan om ställning som studentkår, eller årligen, begära in andra uppgifter än dessa. Lärosätet bör inte heller ställa upp fler villkor än de som framgår av lag och förordning.

4 § Ett beslut enligt 4 kap. 8 § högskolelagen (1992:1434) ska gälla för tre år om inte annat följer av 5 §. I beslutet ska det anges vid vilken organisatorisk eller geografiskt avgränsad del eller vilka organisatoriska delar av högskolan sammanslutningen ges ställning som studentkår.

Kommentar:

Beslutet om ställning som studentkår bör tas med viss framförhållning innan treårscykeln tar sin början. SFS rekommenderar att en treårscykels början ska sammanfalla med det akademiska året, det vill säga den 1 juli, och löpa i tre år till den 30 juni. Det går dock att utgå från andra start- och slutdatum för treårsperioden så länge studenter och lärosäte är överens.

Det är viktigt att beslutet fattas med god framförhållning, eftersom en befintlig studentkår som förlorar ställning som studentkår måste ges förutsättningar att på ett ansvarsfullt sätt säga upp personal och avsluta andra avtal. Beslut bör därför fattas 3 månader innan det träder i kraft.

Ansökningstiden bör öppna tidigast 6 månader innan den nya cykeln börjar. Det bör vara öppet för ansökan under minst 2 veckor.

Reglerna och tiderna för ansökan bör presenteras minst 6 månader innan ansökan öppnar.

Det ska i beslutet framgå hur beslutet kan överklagas (till ÖNH).

5 § Högskolan ska förena ett beslut enligt 4 kap. 8 § högskolelagen (1992:1434) med villkor om att sammanslutningen ska uppfylla de krav som ställs i 4 kap. 9-14 §§ samma lag. Beslutet får återkallas om studentkåren inte längre uppfyller villkoret eller om studentkåren skriftligen ansöker om det.

Studentkåren ska beredas tillfälle att yttra sig innan ett beslut om återkallelse fattas.

Kommentar:

Det saknas praxis kring vad som kan föranleda ett återkallande. Frågan behandlas dock i en författningskommentar i betänkandet Frihet för studenter - om hur kår- och nationsobligatoriet kan avskaffas, där följande beskrivs som en "uttömmande lista" för när ställning som studentkår kan återkallas:

- Situationer då studentkåren inte längre lever upp till de krav som ställs på den, t.ex. genom att inte uppfylla de krav som ställs i [nuvarande 4 kap. 8-14 §§ högskolelagen] eller genom att inte lämna uppgifter om verksamhet och medlemsantal till högskolan.
- Om en studentkårs medlemsantal sjunker så kraftigt att representativiteten kan ifrågasättas kan det också vara skäl att frånta kåren denna ställning ("Representativiteten ska bedömas enbart på grundval av antalet medlemmar. I en situation då en studentkår har mycket få medlemmar kan det bli aktuellt att övergå

till det alternativa förfarandet för att utse studentrepresentanter, dvs. val bland alla berörda studenter. Om det uppstår en situation där det finns en annan sammanslutning inom samma verksamhetsområde som har ett högre medlemstal än den sammanslutning som redan har ställning som studentkår, är detta däremot inte skäl att under en pågående treårsperiod frånta studentkåren dess ställning. Ett sådant ”skifte” kan göras endast vid utgången av en treårsperiod.”)

- om en ändring av stadgarna inte godkänns och kåren inte lägger fram ett nytt förslag till stadgeändring.
- om kåren själv begär det. (SOU 2008:11, s. 109–10).

Beslutet kan överklagas av ÖNH.

6 § Högskolan får meddela föreskrifter om hur en studentkår vid högskolan ska redovisa sin verksamhet och sitt medlemsantal.

Kommentar:

SFS rekommenderar att verksamheten redovisas i form av en verksamhetsberättelse och en ekonomisk rapport/bokskut en gång årligen.

SFS rekommenderar att medlemstal redovisas i form av antal medlemmar.

3.3 Särskilt om samarbetsorgan

På lärosäten med fler än en studentkår förekommer det ibland samarbetsorgan, som har till uppgift att fördela uppdrag som studentrepresentanter i lärosätesövergripande organ. Lärosäten bör inte villkora ställning som studentkår med att kårerna ska ingå i sådana samarbetsorgan.

I studentkårsförordningen regleras hur studentrepresentanter ska utses vid lärosätesövergripande organ om det finns flera studentkårer: I första hand ska studentkåren komma överens; I annat fall ska lärosätet efter att ha hört kårerna, besluta hur ledamöter i styrelsen eller representanter för studenterna ska utses; Om det inom ett av högskolans verksamhetsområden inte finns någon studentkår, ska högskolan bland studenterna inom området anordna direkta eller indirekta val av ledamöter i styrelsen eller studentrepresentanter. (7 samt 9 §§ Studentkårsförordningen). SFS bedömning är att studentkårer ska ges möjlighet att själva finna formerna för att komma överens, vilket alltså inte förutsätter att de ingår i samarbetsorgan.

3.4 Villkor för ekonomiska bidrag

Lärosätet ska mellan studentkåren fördela det statsbidrag som anges i regleringsbrevet för Utbildningsområde 16 anslag 2:67. Statsbidraget ska fördelas i sin helhet utan andra villkor än att sammanslutningarna ska ha ställning som studentkår.

SFS rekommenderar lärosäten med flera studentkårer att fördela bidraget proportionerligt utifrån antalet helårsstudenter (räknat som helårsekvivalenter) vid respektive verksamhetsområde, om inte studentkårerna gemensamt är eniga om en annan ordning.

Ett lärosäte och en studentkår eller annan sammanslutning av studenter kan sluta avtal om andra åtaganden för vilka det utgår ersättning från lärosätet. Dessa åtaganden ska vara frivilliga och inte påverka ställningen som studentkår. Den ersättning som utbetalas för sådana åtaganden ska tydligt skiljas från det statsbidrag som lärosätet ansvarar för att fördela till studentkårerna.